

До історії формування колекції Музею Б. Хмельницького Національного історико-культурного заповідника «Чигирин»

Анотація: Музей Б. Хмельницького Національного історико-культурного заповідника «Чигирин» — один з провідних музейних закладів Наддніпрянщини. Його колекція була сформована протягом 1995–2006 рр. До неї увійшли понад 1,5 тисячі старожитностей козацьких часів. У 2006 р. зібрані речі дозволили завершити створення постійної експозиції.

Ключові слова: музей, музейна колекція, Богдан Хмельницький, Чигирин.

25 грудня 1995 р. в рамках святкування 400-річчя з дня народження Б. Хмельницького було відкрито перший та єдиний в Україні музей великого гетьмана¹. Він став структурним підрозділом Національного історико-культурного заповідника «Чигирин» (НІКЗ). Завданням нового закладу мала стати популяризація особи Богдана Хмельницького, з ім'ям якого було пов'язане становлення української державності та формування української нації².

Перед колективом музею постала проблема формування власної колекції. Зважаючи на практичну відсутність в Україні особистих речей гетьмана, було вирішено показати його особу та добу речами XVII ст.

Основою збірки стали колекції Чигиринського та Стецівського краєзнавчих музеїв. Однак вони мали невелику кількість старожитностей козацьких часів (люльки, дула вогнепальної зброї, монети дрібних номіналів та інше). Мала чисельність старожитностей козацьких часів змусила співробітників закладу до пошуку необхідних експонатів. З цією метою було організовано тематичний збір експонатів за групами збереження «Зброя та спорядження» (ЗС), «Історико-побутові речі» (ІП), «Пам'ятки писемності» (ПП), «Живопис» (Ж), «НумізMATика» (Н); проведено наукові розвідки по збору археологічних пам'яток на узбережжі Кременчуцького водосховища та території Чигиринського району протягом 1995–2008 рр.; проведено комплексні етнографічні експедиції по селах Чигиринщини³.

Основою музейної збірки стали речі знайдені під час археологічних розкопок на території

Нижнього та Верхнього міста в Чигирині, в Суботові та Холодному Яру у 1989–2006 рр. Найважливішими, з точки зору поповнення музейної колекції, стали експедиції 1993–1994 рр., під керівництвом к.і.н. П. Горішнього, організована Інститутом археології України, та 2005–2006 рр., під керівництвом Д. Куштана, організована Черкаською обласною археологічною інспекцією. В результаті цих розкопок фонди заповідника поповнились козацькою зброєю та спорядженням, особистими речами, знаряддями праці, посудом, рештками одягу, прикрасами, іграшками, будівельною керамікою, побутовими речами, культовими предметами, нумізMATикою⁴.

Паралельно із вище зазначеними заходами було організовано пошук та придбання музейних предметів XVII ст. через фондово-закупівельну комісію, встановлено та налагоджено контакти з антикварами. Назвемо лише найцікавіші з надбань цього періоду. У 1995 р., у зв'язку зі створенням музею, були закуплені речі XVII ст. — стіл, скриня, килим, ваза, глек, підсвічники, стільці. Того ж року для оформлення експозиції були придбані 26 робіт лауреата премії імені Т. Г. Шевченка, народного художника України Д. Г. Нарбути із серії «Гетьмани та полковники України»⁵.

На жаль, протягом 1996–2000 рр., відсутність належного фінансування не дала можливості активно поповнювати фонди заповідника коштовними речами XVII ст. У 2001–2002 рр. для музею Б. Хмельницького були придбані лише декілька монет талерного типу та їх фракцій⁶.

Лише у 2003 р. фонди заповідника почали активно поповнюватись. Були закуплені три козацькі порохівниці, мортира, церковна книга «Євангеліє», металевий посуд східного походження, монети XVI–XVII ст. європейських країн, Московського царства, Кримського ханства, знайдені на Черкащині — 47 одиниць. У 2004 р. НІКЗ «Чигирин» придбав фрагмент металевого захисного обладунку (панцира) східного типу та середньовічні монети — 7 одиниць. У 2005 р. музейними надбаннями стали козацький казан, порохівниця та ятаган з піхвами⁷.

На початку 2006 р. музейна збірка збагатилась речами придбаними на кошти субвенції із державного бюджету Чигиринською районною радою — рушницею фортечною, мушкетомом, порохівницею, захисним озброєнням західноєвропейського типу, казаном, шаблею, рушницею, кинджалом з піхвами. У тому ж 2006 р. до колекції музею потрапив і фрагмент шафи⁸.

Колектив закладу намагався поповнювати музейну збірку і власними силами. Для оформлення залу присвяченого життю та діяльності Богдана Хмельницького до 1648 р. художником-реставратором НІКЗ «Чигирин» Н. Атамась були створені портрети членів родини гетьмана⁹.

Протягом 1989–2007 рр. колекція музею поповнювалась старожитностями подарованими місцевими жителями — монетами дрібних номіналів, люльками, наконечниками стріл та списів, гарматними ядрами, кулями, свинцем, фрагментами ікон-складнів та кадильницями.

До формування збірки музею Богдана Хмельницького долучилися і благодійники. У 2003–2004 рр. Завалко О. (м. Черкаси) передав колекцію археологічних матеріалів, серед яких було 20 предметів XVI–XVII ст.¹⁰

В 2002 р. народним депутатом України, головою Фонду інтелектуальної співпраці «Україна-XXI століття» Б. Губським до фондів НІКЗ «Чигирин» було передано 10 офортів на козацьку тематику відомого українського графіка Народного художника УРСР О. Данченка із серій «Народні герої України» та «Визвольна війна українського народу проти польської шляхти в 1648–1654 рр.»¹¹.

У 2004 р. прем'єр-міністром України В. Ф. Януковичем заповіднику були подаровані 6 предметів XVII–XVIII ст. — бойовий ніж, шабля, ятаган, бунчук, рушниця, гармата польова¹².

На початку лютого 2007 р. єпископ Черкаський та Чигиринський Іоанн, від імені невідомого прихожанина, подарував музею Б. Хмельницького дві рушниці та срібний потир XVII–XVIII ст.¹³ Наприкінці того ж місяця подарунок генерального директора ЗАТ Міжтериторіальна виробничо-будівельна холдингова компанія «Епос», президента Благодійного фонду «Нащадки Богдана Хмельницького» І. М. Бездітного поповнив нумізматичну збірку музею Б. Хмельницького 47 предметами зі скарбу XVII ст. із с. Медведівка Чигиринського району¹⁴.

Таким чином, лише протягом 2004–2006 рр. до фондів НІКЗ «Чигирин» надійшло 4670 одиниць основного фонду та 1286 — допоміжного, з них 267 — предмети XVII ст.¹⁵

Результатом десятилітньої копіткої роботи колективу НІКЗ «Чигирин» стало створення збірки музею Богдана Хмельницького. До неї увійшли понад 1,5 тисячі старожитностей — зброя, книги, знаряддя праці, прикраси, особисті, побутові речі та ін. За кожним з цих музейних предметів стоять люди, долі, події — сама історія. У 2006 р. зібрані речі дозволили завершити створення постійної експозиції музею.

¹ Пискун О. До історії створення музею Богдана Хмельницького в місті Чигирин // Чигиринщина: історія і сьогодення. Матеріали науково-практичної конференції 17–18 травня 2006р. — Черкаси, 2006. — С.236.

² Концепція експозиції музею Богдана Хмельницького в м.Чигирині. — Науковий архів НІКЗ «Чигирин».

³ Національний історико-культурний заповідник «Чигирин»: історія, сьогодення, майбуття. Під ред. Нераденко Т. М. — Черкаси—Чигирин, 2002. — С.19.

⁴ Горішній П. А., Нерода В. В. Звіт про роботу Чигиринської археологічної експедиції у 1993 році. — Київ, 1993. — С.1–59; Горішній П. А., Нерода В. В. Звіт про роботу Чигиринської археологічної експедиції у 1994 році. — Київ, 1994. — С.1–23; Куштан Д. П., Назаров О. В., Дяченко О. В. Звіт про науково-дослідні археологіч-

ні розкопки у центрі м.Чигирин, рятівні розкопки у м.Черкаси та розвідки на території Черкаської області за 2005 рік. — Черкаси, 2005. — С.4–28; Куштан Д. П., Назаров О. В., Дяченко О. В. Звіт про науково-дослідні археологічні розкопки у центрі м.Чигирин, рятівні розкопки у м.Черкаси та розвідки на території Черкаської області за 2005 рік. — Черкаси, 2006. — С.5–34.

^{5–14} Книга надходження музейних предметів на постійне збереження. — Фонди НІКЗ «Чигирин».

¹⁵ Пискун О. До історії створення музею Богдана Хмельницького в місті Чигирин // Чигиринщина: історія і сьогодення. Матеріали науково-практичної конференції 17–18 травня 2006 р. — Черкаси, 2006. — С.239.

Thank you for evaluating AnyBizSoft PDF Splitter.

A watermark is added at the end of each output PDF file.

To remove the watermark, you need to purchase the software from

<http://www.anypdftools.com/buy/buy-pdf-splitter.html>